

3. Guz O. P. (2010). *Strategiya diskreditatsiyi i zasobi yiyi realizatsiyi u politichnomu mediadiskursi (na materialy peredviborchih vystupiv kandidatuv u prezidenti Nikolya Sarkozi i Fransua Ollanda)*, [online]. Available at: <https://eprints.oa.edu.ua/4298/1/33.pdf> [Accessed 14.11.2021].
4. Ducik D. R. (2001). ZMI yak komunikativnij zasib mizh suspilstvom ta derzhavoyu. *Nova politika*, 2 (34), pp. 11—14.
5. *Pro Suspilne telebachennya i radiomovlennya Ukraini : zakon Ukraini vid 17.04.2014 № 1227-VII*. (2014), [online]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1227-18> [Accessed 10.01.2022].
6. Mihaleva O. L. (2009). *Politicheskij diskurs: Specifika manipulyativnogo vozdejstviya*. Moskva: Librokom.
7. Nikitina K. V. (2006). Politicheskij diskurs SMI i ego osobennosti, sozdayushie predposylki dlya manipulyacii obshchestvennym soznaniem. *Upravlenie obshchestvennymi i ekonomicheskimi sistemami*, 2, pp. 1—6.
8. Pochepcov G. G. (2011). *Komunikatsiyi mizh vladoyu ta suspilstvom: novi shlyahi*, [online]. Available at: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/9867/2011-04-14-komunikatsii-mizh-vladoyu-ta-suspilstvom-novi-shlyakhy/> [Accessed 10.01.2022].
9. Rizun V. V. (2008). *Teoriya masovoyi komunikatsiyi*. Kyiv: VPC Kiyivskij universitet.
10. *Sinyutka vvazhaye, sho format debatuv na "UA: Lviv" ne vidpovidaye Viborchomu kodeksu Ukraini*. (2020). Detektor media, [online]. Available at: <https://bit.ly/3rzI7w7> [Accessed 24.12.2021].
11. Stadnik Ye. (2019). *Politichni debati — diskusiyi, sho virishuye dolyu krayini*. Liga. Blogi, [online]. Available at: <https://cedem.org.ua/analytics/politychni-debaty/> [Accessed 23.03.2021].
12. Timoshenko A. (2020). *Yak organizuvati politichni debati na regionalnomu rivni*. The Lede, [online]. Available at: <https://www.thelede.media/lifehacks/2020/10/12/2143/> [Accessed 12.10.2021].
13. *UA: LVIV ochikuye na vidpovid shodo uchasti u proyektii "Viborchij okrug. Debati"*. (2020). Galinfo, [online]. Available at: <https://lv.suspilne.media/articles/7450> [Accessed 24.12.2021].

Надійшла до редакції 19 лютого 2022 року

АРХІВОЗНАВСТВО Й АРХІВНА СПРАВА

УДК 021.61+930.253:[005.922.52:004.932](477)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2022.4(309).35-39

Наталія Коржик,

кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри інформаційної, бібліотечної
та архівної справи ХДАК,
e-mail: nktvlya@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0305-2864>

Цифрові архіви України: стан, проблеми, перспективи

У статті досліджено сучасний стан цифрових архівів в Україні, котрі є платформами цифрового (електронного) контенту, що забезпечують доступ до різноманітних архівних ресурсів у глобальному інформаційному просторі та підтримують світову концепцію цифровізації найціннішої архівної спадщини. Акцентовано на пріоритетних завданнях для всіх архівних установ, що демонструють прогресивний напрям політики розвитку архівної справи в Україні, яка відповідає сучасним тенденціям. Визначено основні риси цифрового архіву. Проаналізовано праці закордонних і вітчизняних фахівців, в яких висвітлено основні завдання та методи щодо цифровізації архівних ресурсів. Розглянуто основні функції цифрового (електронного) архіву та його види, подано базову характеристику групування архівних електронних інформаційних ресурсів у процесі їх джерелознавчого опрацювання. Зосереджено увагу на проєктах, що вже функціонують в інформаційному просторі та успішно надають доступ до онлайн-ресурсів, зокрема оцифрованих документів, фотографій, аудіо- та відеоматеріалів. Наголошено на перспективному напрямі, а саме на потребі співпраці фахівців щодо оцифрування архівних матеріалів і створення єдиної платформи для подання електронних архівних ресурсів у зручному для користувачів форматі.

Ключові слова: архіви; електронний архів; цифровий архів; оцифрування; інформаційний простір; контент; інформаційні ресурси

Постановка проблеми. Головну ідею створення та впровадження електронних архівів на світовому рівні зафіксовано у "Хартії про збереження цифрової спадщини" (2003 р., ХХХІІ Генеральна конференція ЮНЕСКО), в якій зазначено, що

цифрова спадщина — це унікальна скарбниця людських знань, створена як в електронному форматі, так і на основі конверсії наявних ресурсів на аналогових носіях [12]. На заклик найавторитетнішої міжнародної організації Україна

має активізувати процеси переведення в цифровий формат найцінніших документів, що зберігаються в мережі державних архівів.

На цей час лідерами у справі оцифрування фондів є Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), що в січні 2022 р. репрезентував онлайн-ресурс зі значним масивом електронних копій документів. Цей важливий напрям підтримує Державна архівна служба України, що визначає пріоритетні завдання діяльності для всіх вітчизняних архівних установ, а саме:

- "відкриті архіви", тобто забезпечення онлайн-доступу до інформації;
- оцифрування документів;
- забезпечення фізичної та інформаційної безбар'єрності;
- просування національних архівних інформаційних ресурсів, архівів та іміджу України в межах співпраці з міжнародними партнерами;
- розвиток комунікацій через широке застосування інструментів соціальних мереж Укрдержархіву;
- створення електронного сховища документів страхового фонду документації;
- розроблення інформаційно-пошукової системи, що надаватиме доступ до інформації про архівні інформаційні ресурси та працюватиме в онлайн-режимі 24/7 [11].

Ці завдання спонукають архівні установи до активної діяльності в напрямі створення електронного контенту та забезпечення вільного доступу до нього. Однак серед 9 центральних державних архівів і 23 державних архівів областей України сьогодні на сайтах архівних установ репрезентовано в середньому лише 10—15% оцифрованих документів. Статистика свідчить, що країна досі перебуває на початковому етапі переведення архівної сфери на цифрові технології.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Першорядні завдання й технології оцифрування національної архівної спадщини розглянуто у працях вітчизняних і закордонних фахівців: В. Бездрабко [1], В. Бондаренко [2], Г. Боряка [3], М. Васильченка [4; 5], Я. Калакури, М. Палієнка [7], О. Левчук [8], А. Майстренка, Р. Романовського [9], П. Масляно, П. Ліссова [10], К. Thibodeau [13; 14], L. Duranti [15]. Водночас проблематика засобів підвищення ефективності оцифрування національної архівної спадщини ще потребує уваги дослідників.

Мета статті — визначити сучасний стан оцифрування архівних фондів України, з'ясувати перспективи та напрями діяльності Центрального державного електронного архіву України (ЦДЕА України).

Виклад основного матеріалу дослідження.

Теоретико-методологічною базою для визначення напрямів корпоративної співпраці вітчизняних архівних установ щодо створення єдиного фонду ЦДЕА України є визначення поняття "цифровий архів". Його базовими ознаками є електронний контент і довідково-пошуковий апарат, що дає змогу впорядкувати інформаційні ресурси для зручного подання в інформаційному просторі.

Слід зазначити, що ефективна діяльність електронних архівів забезпечує виконання таких основних функцій:

- приймання документів / даних;
- архівне зберігання;
- управління даними;
- забезпечення доступу;
- адміністрування.

Важливими є репрезентація та групування контенту в електронних архівах. У цьому контексті власний підхід запропонувала О. Левчук, яка зазначає, що базовими характеристиками для групування архівних електронних інформаційних ресурсів у процесі їх джерелознавчого опрацювання можуть бути:

- тематична спрямованість;
- характер наведеної інформації;
- фондоутворювач / правовласник / розробник;
- сфера застосування та принцип взаємодії з користувачем на етапі, коли ресурс виконував первинне функціональне призначення;
- спосіб подання інформації;
- рівень доступу;
- видовий склад джерела та його структурирування;
- рівень актуалізації тощо [8].

П. Масляно та П. Ліссов пропонують більш розгорнуту класифікацію інформаційних ресурсів і засобів їх створення, що дає змогу аналізувати та впорядковувати контент електронного архіву за багатьма ознаками. Окрім цього, фахівці подають видовий поділ комп'ютеризованих інформаційних ресурсів (файлові системи; бази даних; інформаційні сховища; інформаційні колектори; вебресурси) [10], що розкриває різні аспекти електронного контенту.

Важливим у процесі створення електронних архівів є алгоритм формування інформаційних ресурсів, що складається з кількох етапів:

- формалізація;
- визначення параметрів ресурсу;
- інтеграція;
- захист;
- визначення засобів;
- системна інтеграція технологій [8; 10].

Аналізуючи контент цифрових архівів та результати діяльності зі створення й впровадження електронних ресурсів, виокремимо найпоширеніші варіанти:

- електронні архіви архівних установ;
- електронні архіви установ і підрозділів підприємств та організацій;
- електронні архіви відкритого доступу (репозитарії), а саме архіви закладів вищої освіти, бібліотек;
- електронні архіви музейних колекцій;
- електронні архіви тематичних чи галузевих колекцій;
- електронні архіви певних сфер (банківські, медичні, юридичні тощо.)

Варто також виокремити електронні архіви, що є результатом діяльності державних архівів областей і центральних державних архівних установ України. Нині вони мають певний цифровий (електронний) контент, залежно від напрямку діяльності та технічних можливостей, і надають до нього вільний доступ на власних вебсайтах. Водночас розпорошення цього інформаційного масиву по інтернет-ресурсах архівів значно ускладнює роботу з ним.

Сьогодні певні установи вже набули досвіду реалізації цифрових архівних проєктів, що пропонують різноманітний контент (оцифровані документи, фото, аудіо, відео тощо), зокрема:

- Центральний державний електронний архів України (<https://tsdea.archives.gov.ua/ua/>);
- е-Архів Михайла Грушевського. Архів видатного українського вченого, громадського, політичного й державного діяча (<http://hrushevsky.nbu.gov.ua/>);
- Електронний архів української періодики Libraria, проєкт компанії "Архівні інформаційні системи" (<https://libraria.ua/>);
- Електронний архів Українського визвольного руху, потужний портал зі значним масивом оцифрованих документів у вільному доступі (<https://avr.org.ua/>);
- Електронний архів української друкованої преси, спеціалізований портал, що об'єднує інтернет-ресурси бібліотек та архівів для користувачів, які цікавляться українською історією й періодикою різних часів (<http://back2news.org/>);
- Архів українського німого кіно (179 кінодокументів), перший в Україні онлайн-ресурс що містить унікальну колекцію документального кіно (з відповідним фільмографічним супроводом) виробництва Всеукраїнського фотокіноуправління (https://www.youtube.com/playlist?list=PLaiKyJj77P4wlB1K_lrcNnMoetK8Ykxeh);

— Електронний архів українського фольклору (<https://folklore-archive.org.ua/>);

— Цифровий архів Майдану 2013-14 (<https://digitalmaidan.org/>);

— Електронний архів українського неофіційного мистецтва, проєкт "UU#Kyiv", електронний архів українського неофіційного мистецтва другої половини XX ст. "Ukrainian Unofficial" (<http://www.archive-uu.com/ua/golovna>);

— Електронний архів В. І. Вернадського (http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_eav/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=NAV&P21DBN=EAV&Z21ID=);

— Електронний архів та бібліотека порталу Шевченка (<http://kobzar.ua/> або <http://kobzar.ua/site/main>);

— Поліфонія, онлайн-архів музичного фольклору (<https://www.polyphonyproject.com/uk/>).

Ці архівні колекції різноманітні за тематикою й типо-видовим складом фондів. Вони мають стати основою загальнонаціонального корпоративного проєкту, що об'єднає зусилля з оцифрування архівних фондів центральних державних архівних установ України (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України); Центральний державний науково-технічний архів України (ЦДНТА України); Центральний державний кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного (ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного); Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України); Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України); Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛІМ України); Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України); Центральний державний електронний архів України (ЦДЕА України)), 23 державних обласних архівів і багатьох волонтерських проєктів щодо збереження національної культурної спадщини. Координаційним і методичним центром цього об'єднання може стати ЦДЕА України за підтримки Державної архівної служби. Установи докладають зусиль до забезпечення доступу до оцифрованих архівних фондів через єдиний портал. Для спрощення зазначених процесів є потреба в розподілі обов'язків між архівами — учасниками проєкту щодо профілів та обсягів оцифрованих ними колекцій.

Висновки. Наступний період розвитку електронних архівів передбачає плідну співпрацю багатьох фахівців щодо оцифрування та впровадження контенту для забезпечення виконання

основних архівних функцій, а саме збереження та надання у вільний доступ найціннішої частини культурної та наукової спадщини людства. Першим кроком на шляху до реалізації проекту

має бути об'єднання на сайті ЦДЕА України інформації щодо оцифрованих архівних колекцій із гіперпосиланнями на вебсайти, де розміщено електронний ресурс архівної установи.

Список використаної літератури

1. *Бездрабко В. В.* Електронний архів: чи готові ми до нових викликів? / В. В. Бездрабко // Інформація, комунікація, суспільство : матеріали 7-ї Міжнародної наукової конференції ІКС — 2018 (17—19 травня 2018 р., Україна, Чинадієво). — Львів, 2018. — С. 123—124.
2. *Бондаренко В.* Цифровий архів: переваги, можливості, планування, створення, використання (на прикладі проекту "Ірмос") / В. Бондаренко // Вісник Львівського університету. Сер.: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. — 2006. — Вип. 1. — С. 231—248.
3. *Боряк Г. В.* Електронні архівні публікації в Інтернеті: проблеми репрезентації інформаційних ресурсів / Г. В. Боряк // Архіви України. — 2002. — № 4—6. — С. 141—169.
4. *Васильченко М. М.* Електронні ресурси обласних державних архівів України в мережі Інтернет: стан і перспективи розвитку в сучасному соціально-комунікаційному середовищі / М. М. Васильченко // Вісник Харківської державної академії культури. — Вип. 32. — С. 159—167.
5. *Васильченко М. М.* Інформатизація архіву як соціально-комунікаційної структури / М. Васильченко // Вісник Харківської державної академії культури. — Вип. 31. — С. 199—208.
6. *Електронний архів.* — Режим доступу: https://old.archives.gov.ua/Electronic/E_A.php. — Назва з екрана.
7. *Калакура Я.* Концептуалізація електронного архівознавства в контексті цифровізації українського суспільства / Я. Калакура, М. Палієнко // Архіви України. — Режим доступу: <http://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/121>. — Назва з екрана.
8. *Левчук О.* Архівні електронні інформаційні ресурси як джерело історичної інформації / О. Левчук // Архіви України. — 2020. — № 4. — С. 52—70.
9. *Майстренко А. А.* Оцифровування архівних документів у зарубіжних країнах: інформаційно-аналітичний огляд / А. Майстренко, Р. Романовський // Архіви України. — 2018. — Вип. 4. — С. 64—87.
10. *Масляно П. П.* Інформаційні ресурси та засоби їх створення / П. Масляно, П. Ліссов. — Режим доступу: http://www.lissov.kiev.ua/files%5Cpublications%5CKPI%5CMaslyanko_Lissov_InformativeResourcesCreation.pdf. — Назва з екрана.
11. *Пріоритети* Державної архівної служби України на 2022 рік // Портал державної архівної служби України. — Режим доступу: <https://archives.gov.ua/ua/пріоритети-державної-архівної-служб/>. — Назва з екрана.
12. *Хартія* про збереження цифрової спадщини (2003). — Режим доступу: <http://www.minervaplus.ru/docs/digit.htm>. — Назва з екрана.
13. *Thibodeau K.* The Challenge of Electronic Records / K. Thibodeau // First Monday. — Mode of access: <https://firstmonday.org/article/view/1922/1804> (Accessed 19.12.2021). — Title from the screen.
14. *Thibodeau K.* Building a Future for Our Times: the Electronic Records Archives of the National Archives and Records administration, U. S. / K. Thibodeau. — Mode of access: <http://www.archives.gov/english/news/pdf/Dr.Thibodeau.pdf> (Accessed 19.12.2021). — Title from the screen.
15. *Duranti L.* The Impact of Technological Change on Archival Theory / L. Duranti. — Mode of access: http://www.interpares.org/documents/ld_sevilla_2000.pdf. — Title from the screen.

Natalya Korzhyk,

PhD of Social Communications,

Associate Professor of the Department of Information,

Library and Archival Affairs of the KhSAC

Digital archives of Ukraine: state, problems, prospects

The current state of digital archives in Ukraine, which are platforms of digital (electronic) content that provide access to various digital archival resources in the global information space and support the global concept of digitization of the most valuable archival heritage. Emphasis is placed on the priority tasks for all archival institutions, which demonstrates the main, modern direction of the policy of archival development in Ukraine, which corresponds to modern trends. The basic features of the digital archive are determined. Emphasis is placed on foreign and domestic specialists who highlight the main tasks and approaches to the digitization of archival resources. The main functions of digital (electronic) archive and its types are analyzed, the basic characteristics of grouping of archival electronic information resources in the process of their source study are presented. The focus is on projects that are already operating in the information space and successfully provide access to their digital resources, namely digitized documents, photographs, audio, video, materials. Emphasis was placed on the need for cooperation of specialists in the digitization of archival materials and the creation of a single platform for the presentation of digital archival resources in a convenient version for users of archival information.

Keywords: *archives; electronic archive; digital archive; digitization; information space; content; information resources*

References

1. Bezdrabko V. V. (2018). Elektronnij arhiv: chi gotovi mi do novih viklikiv?. *Informaciya, komunikaciya, suspilstvo : materialy 7-yi Mizhnarodnoi naukovoi konferenciji IKS — 2018 (17—19 travnya 2018 r., Ukrayina, Chinadiyevo)*. Lviv, pp. 123—124.
2. Bondarenko V. (2006). Cifrovij arhiv: perevagi, mozhlivosti, planuvannya, stvorenniya, vikoristannya (na prikladi proyecktu "Irmos"). *Visnik Lvivskogo universitetu. Ser.: Knigoznavstvo, bibliotekoznavstvo ta informacijni tehnologii*, 1, pp. 231—248.
3. Boryak G. V. (2002). Elektronni arhivni publikacii v Interneti: problemi reprezentacii informacijnih resursiv. *Arhivi Ukrayini*, 4—6, pp. 141—169.
4. Vasilchenko M. M. (2011). Elektronni resursi oblasnih derzhavnih arhiviv Ukrayini v merezhi Internet: stan i perspektivi rozvitku v suchasnomu socialno-komunikacijnomu seredovishi. *Visnik Harkivskoyi derzhavnoi akademiyi kulturi*, 32, pp. 159—167.
5. Vasilchenko M. M. (2010). Informatizaciya arhivu yak socialno-komunikacijnoi strukturi. *Visnik Harkivskoyi derzhavnoi akademiyi kulturi*, 31, pp. 199—208.
6. *Elektronnij arhiv*. (2022), [online]. Available at: https://old.archives.gov.ua/Electronic/E_A.php.
7. Kalakura Ya. & Paliyenko M. (2022). *Konceptualizaciya elektronnoho arhivoznavstva v konteksti cifrovizacii ukrajinskogo suspilstva*. Arhivi Ukrayini, [online]. Available at: <http://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/121>.
8. Levchuk O. (2020). Arhivni elektronni informacijni resursi yak dzherelo istorichnoi. *Arhivi Ukrayini*, 4, pp. 52—70.
9. Majstrenko A. & Romanovskij R. (2018). Ocifrovuvannya arhivnih dokumentiv u zarubizhnih krayinah: informacijno-analitchnij oglyad. *Arhivi Ukrayini*, 4, pp. 64—87.
10. Maslyanko P. & Lissov P. (2022). *Informacijni resursi ta zasobi yih stvorenniya*, [online]. Available at: http://www.lissov.kiev.ua/files%5Cpublications%5CKPI%5CMaslyanko_Lissov_InformativeResourcesCreation.pdf.
11. *Prioriteti Derzhavnoi arhivnoi sluzhbi Ukrayini na 2022 rik*. (2022). Portal derzhavnoi arhivnoi sluzhbi Ukrayini, [online]. Available at: <https://archives.gov.ua/ua/prioriteti-derzhavnoi-arhivnoi-sluzhbi/>.
12. *Hartiya pro zberezheniya cifrovoyi spadshini* (2003), [online]. Available at: <http://www.minervaplus.ru/docums/digit.htm>.
13. Thibodeau K. (2021). *The Challenge of Electronic Records*. First Monday, [online]. Available at: <https://firstmonday.org/article/view/1922/1804> [Accessed 19.12.2021].
14. Thibodeau K. (2022). *Building a Future for Our Times: the Electronic Records Archives of the National Archives and Records administration, U. S.*, [online]. Available at: <http://www.archives.go.jp/english/news/pdf/Dr.Thibodeau.pdf> [Accessed 19.12.2021].
15. Duranti L. (2022). *The Impact of Technological Change on Archival Theory*, [online]. Available at: http://www.interpres.org/documents/ld_sevilla_2000.pdf.

Надійшла до редакції 21 березня 2022 року

З АРХІВУ КНИЖКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ

УДК 050(477-87)"1973/1975"(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2022.4(309).39-42

Лариса Дояр,

кандидат історичних наук, доцент,

старший науковий співробітник Державного архіву друку

Книжкової палати України,

e-mail: arkhiv@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0789-2462>

Пресбюлетень "По Радянській Україні": контент-аналіз видань 1973—1975 років*

До сотих роковин із дня смерті Семена Гулака-Артемівського пресбюлетень "По Радянській Україні" надрукував статтю доктора мистецтвознавства Миколи Гордійчука [26, с. 22—25]. Оперу композитора "Запорожець за Дунаєм"

науковець схарактеризував як один із найцінніших здобутків української культури. Зауважуючи про народність і національний характер твору, автор пригадує й драконівський щодо української мови Валуєвський циркуляр імператора Олек-

* Закінчення. Початок див.: Вісник Книжкової палати. 2022. № 3. С. 34—40.